Ποιότητα ζωής, χωρίς ποιότητα ψυχής; (Σαράντος Ι. Καργάκος)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 10 Οκτωβρίου, 2016

Ζούμε την εποχή της μεγάλης σύγχυσης. Παντού η ποσότητα εκτοπίζει την ποιότητα. Στον τομέα της τέχνης κυριαρχεί το «κιτς», στην αρχιτεκτονική η πολυκατοικία, στη δίαιτα η πολυφαγία, στις ανθρώπινες σχέσεις η βαναυσότητα, στο συναίσθημα η ρηχότητα, στην πολιτική το σύνθημα, στον αθλητισμό το ρεκόρ επιδόσεων και αμοιβών, στην οικονομία ο ρυθμός παραγωγής και κατανάλωσης, στα βιβλία το εκάστοτε πολυδιαφημισμένο «μπεστ σέλερ», στην τηλεόραση η σαπουνόπερα ή κοινώς σήριαλ, στον κινηματογράφο το πορνό και η βία, στο θέατρο η βωμολοχία, στην επαφή μας με τη φύση ο εμπρησμός και η οικοπεδοφαγία. Είναι μια εποχή που ο άνθρωπος τρώει τον εαυτό του.

Μιλάμε για πρόοδο αλλά μάθαμε να την υπολογίζουμε μόνο από τα εξωτερικά στοιχεία, μόνο από τους επιβλητικούς αριθμούς παραγωγής και τους εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης. Όμως, ενώ την εξωτερική πρόοδο τη βλέπουμε, την υπολογίζουμε, τη βαθμολογούμε, αντίθετα την **εσωτερική** καθίζηση αδυνατούμε να τη μετρήσουμε. Ενώ **ξέρουμε τι κερδίσαμε εξωτερικά, αγνοούμε το τι χάσαμε εσωτερικά**. Είναι αδύνατο να βρεθούν δείκτες για την προσμέτρηση της ηθικής πτώσης του ανθρώπου. **Τα ποσοτικά επιτεύγματα μας εμπόδισαν να υπολογίσουμε τις ποιοτικές απώλειες**. Αυτές μόνο να τις αισθανθούμε μπορούμε. Κι ευτυχώς αντιδρούμε κι όλο και περισσότεροι άνθρωποι ζητούμε μια ζωή στηριγμένη στην ποιότητα κι όχι μόνο στην ποσότητα.
Πέρα από αυτό, επειδή η εποχή μας μαστίζεται από την κοινωνική δυσαρμονία, τη συρρίκνωση των ελευθεριών του πολίτη -όχι από ανελεύθερα καθεστώτα αλλ' από μηχανισμούς που ελέγχουν και τα καθεστώτα-, από την παραφροσύνη της αδιαλλαξίας και των εκρήξεων της τυφλής βίας, εκφράζεται όλο και συχνότερα το αίτημα για ποιότητα ζωής. Πάθη, όπως ο θρησκευτικός ή πολιτικός φανατισμός, η κοινωνική και ταξική προκατάληψη αποτελούν γενεσιουργές αιτίες για την πρόκληση ανυπολόγιστων ζημιών και για τη μη επούλωση ανοιχτών ακόμη πληγών. Η πληθύς, λοιπόν, των προβλημάτων και των παθημάτων, σε συνδυασμό με την αποπνευματοποίηση και την έντονα συμφεροντολογική νοοτροπία, είναι επόμενο να γίνονται αιτίες που οδηγούν πολλούς, που έχουν την ευαισθησία ν' ανησυχούν, στην όλο και συχνότερη διατύπωση του αιτήματος για ποιότητα ζωής.

Η άποψη-αίτημα αυτή είναι απόρροια μιας επιθυμίας, που παρά την αξία τής έμπρακτης προοπτικής της, οδηγεί σε υπέρμετρες απλουστεύσεις, έχοντας έτσι φυσικό επακόλουθο την άστοχη τοποθέτηση του ζητήματος. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημάνουμε την αντίφαση. **Ζητάμε ποιότητα ζωής και ξεχνάμε ότι απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ποιότητα των ανθρώπων. Έτσι προσπαθούμε να φτιάξουμε τη ζωή, χωρίς να φτιάξουμε τον άνθρωπο. Κάνουμε αγώνα ν' ανεβάσουμε το βιοτικό και πολιτιστικό μας επίπεδο και αδρανούμε μπροστά στην ουσιαστική λύση του προβλήματος.** Ο ρόλος του ανθρώπου στην ιστορική εξέλιξη δεν είναι παθητικός. Δεν είναι μόνο οι καταστάσεις που διαμορφώνουν τους ανθρώπους αλλά και οι άνθρωποι που διαμορφώνουν τις καταστάσεις. Αν, λοιπόν, χάθηκε η ποιότητα της ζωής, είναι γιατί χάθηκε η ποιότητα των ανθρώπων.

Η εξέταση του ζητήματος εκτείνεται στη μελέτη ορισμένων κοινωνικών θεσμών και διαδικασιών και κυρίως της έμπρακτης λειτουργίας τους στην καθημερινή ζωή, επειδή συμβάλλουν άλλοτε έμμεσα κι άλλοτε άμεσα στον καθορισμό της ποιότητας ζωής του σύγχρονου ανθρώπου. Η παραβίαση του γραπτού και άγραφου δικαίου, καθώς και των αρχών ηθικής δεοντολογίας, η αποδιοργάνωση της παιδείας, ο υποτονικός ή και καμιά φορά ανύπαρκτος κοινωνικός έλεγχος, η διαλυμένη οικογένεια και οι κοινωνικές ωσμώσεις και ανισότητες αποτελούν τις επιμέρους συνιστώσες, που έχουν ως τελική συνισταμένη την υποβάθμιση του ανθρώπου και, κατά συνέπεια, υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής.

Στον κοινωνικό βίο ο παραμερισμός του συλλογικού συμφέροντος και η **συνεχής προβολή του ατομικού** σε συνάρτηση με τον αθέμιτο ανταγωνισμό και τους αλλοτριωτικούς καταναγκασμούς, που πηγάζουν από το απαίδευτο άτομο, από ανίσχυρες και δουλικές προσωπικότητες και από δυναμικές υποδουλωτικές προσωπικότητες, είναι φυσικό να υποβαθμίζουν το ποιοτικό επίπεδο της σύγχρονης ζωής. Με την παραβίαση ρυθμιστικών για την κοινωνική ζωή κανόνων και την απειθαρχία στο γραπτό δίκαιο μιας μερίδας ατόμων, αρχίζει η πρόκληση για την αλλοπρόσαλλη, καριεριστική στάση έναντι της ζωής. Η στάση όμως αυτή, έστω κι αν δεν τηρείται από το σύνολο, αλλά μόνο από ένα μέρος του, είναι το ίδιο επιβλαβής, διότι και τα υπόλοιπα μέλη του συνόλου θ' αναγκαστούν ν' «αμυνθούν», χρησιμοποιώντας, δυστυχώς, τα ίδια μέσα. Ξεφεύγοντας, λοιπόν, από τ' απαραίτητα πλαίσια ηθικής δεοντολογίας, ο κοινωνικός βίος μετατρέπεται σε αγώνα επιβίωσης, σε αμείλικτη πάλη, όπου ισχύει η αρχή του «bellum omnium contra omne» (= πόλεμος πάντων κατά παντός).

Μέσα, λοιπόν, στην πληθύ των προβληματικών, όσον αφορά στη λειτουργία, θεσμών έρχεται να προστεθεί και η παιδεία, όπου **η ανυπαρξία σχολικής αγωγής, η πτώση της πνευματικότητας και η αύξηση της μηχανικής αποδοτικότητας του μυαλού**, η ασυναρτησία και η ακαταστασία στη δομή και τη λειτουργία των

σχολείων, που ίσως υπερβολικά χαρακτηρίζονται ως εκτροφεία θηρίων, που πρόκειται αύριο να τους πάρουν το δέρμα, δικαιολογούν την παθητικότητα κι ως ένα σημείο το πνεύμα της γενικής αδιαφορίας, που κάνει τους νέους να πιστεύουν πως η σχολική πράξη δεν είναι και τόσο σοβαρή ασχολία. Δυστυχώς η αδιαφορία των «αρμοδίων», παρά τις κατά καιρούς ηχηρές διακηρύξεις, έχει ως συνέπεια την αδιαφορία των μαθητών.

Η ασυδοσία της κοινωνικής συμπεριφοράς, άμεσο αποτέλεσμα της κοινωνικής και πολιτικής διαφθοράς, σε συνδυασμό με τη χαλάρωση των οικογενειακών δεσμών, προάγει τον οπορτουνισμό, τον καριερισμό, προωθεί τη φθήνεια και την αχρειότητα στη βιοπάλη, που αρχίζει να μοιάζει με πάλη εναντίον του βίου. Η εγκληματικότητα και η βία, καθημερινά παραδείγματα ηθικής καθίζησης και ψυχικής στενοχώριας έρχονται να επιβεβαιώσουν του λόγου το αληθές. Όλα αυτά έχουν ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα τη δημιουργία ανισοτήτων και συγκρούσεων, την αδιαλλαξία και το φανατισμό, τον αποσυσχετισμό και την υπονόμευση του σημαινόμενου: συνάνθρωπος. Όταν χάνεται η πρόθεση «συν» από τις διανθρώπινες σχέσεις, είναι φυσικό να εξατμίζεται και η ποιοτική σχέση.
Έτσι, λοιπόν, απ' όλες τις παραπάνω νοσηρές καταστάσεις συνεπάγεται ότι η δεισλειτουργία πρωτευουσών κοινωνικών δομών και θεσμών προέρχεται από την κακή ποιοτική στάθμη των ίδιων των ανθρώπων. **Πίσω από κάθε άσχημη κατάσταση κρύβεται ο «άσχημος» άνθρωπος.** Όταν ο νέος βλέπει πως τα πάντα στη ζωή είναι «ωνητά», δεν κάνει πρόβλημα το πώς θα αμυνθεί, αλλά σε τι τιμή θα πουληθεί. Λείπουν οι Κάτωνες οι Τιμητές από τη ζωή μας, που θα έδιναν τη μάχη της ποιότητας. Έτσι **ο νέος δεν έχει οδηγούς· έχει προαγωγούς**. Ακόμη, και όταν εισέρχεται στην πολιτική, «όρων τας υπατικάς αρχαιρεσίας ωνίους ούσας», ότι δηλαδή ακόμα και τα ύπατα αξιώματα αγοράζονται, προκρίνει τη μέθοδο του Ιουγούρθα, που αντί να πολεμήσει τη Ρώμη προτίμησε να την αγοράσει, λέγοντας το περίφημο: «Ω, πόλις ωνία, θα ήσουν πρόθυμη να πουληθείς, αν βρισκόταν αγοραστής». Στους καιρούς μας όμως οι αγοραστές είναι πολλοί.

Δημιουργείται, λοιπόν, ένας φαύλος κύκλος και το κακό αναπαράγεται. Ο άνθρωπος ανερμάτιστος, απογυμνωμένος από ιδανικά και σωστούς προσανατολισμούς χάνει τη στοιχειώδη οξυδέρκεια να διακρίνει τις δυσοίωνες προοπτικές που εμφανίζονται, συνεχίζει απτόητος προς ένα μέλλον που του επιφυλάσσει οδυνηρές εκπλήξεις. Συνθλίβει κάθε αίτημα ποιότητας προς όφελος της ποσότητας. Οι όγκοι των απορριμμάτων μετρούν το μέγεθος του πολιτισμού του, του «πολιτισμού των σκουπιδιών». Στη συνέχεια βλέποντας χαμηλή τη στάθμη της ποιοτικής ζωής αντιδρά, διαμαρτύρεται, εναντιώνεται στις καταστάσεις και λησμονεί ότι **ο ίδιος υπήρξε δημιουργός τους**. Είναι φανερό, τελικά, πως τα λάθη του πληγώνουν το σώμα και την ψυχή του μέσω της κακής ποιότητας της ζωής του.

Πρέπει, λοιπόν, να καταλάβουμε ότι **το πρόβλημα της αναπνοής δε λύνεται με**

χορήγηση τεχνητού οξυγόνου. Χρειαζόμαστε μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα υγιή, όχι μόνο από χημική αλλά κι από ηθική άποψη. Τα ηθικά λύματα είναι αυτά που περισσότερο πνίγουν τη ζωή μας. Συνεπώς, δεν είναι δυνατό να πετύχουμε την ποθητή βιοτική μας ανάπτυξη, αν δεν πετύχουμε την **πνευματική και ηθική μας ανάταση**. Οποιαδήποτε προσπάθεια, που δεν υποτάσσεται στην παραπάνω αρχή, θα ήταν μάταιη και αφελής. ...

Αντί, λοιπόν, μάταια να ψάχνουμε για χαμένες αξίες και να κατηγορούμε ανεύθυνα ή ακόμα **να παραδινόμαστε άκριτα σ' οποιαδήποτε καινοτομία**, ας έχουμε υπόψη ότι όλοι οι δρόμοι-λύσεις έχουν υπονομευτεί, εκτός από εκείνον της αυτοβελτίωσης. **Η ελπίδα για καλύτερη ζωή βρίσκεται στα δικά μας χέρια**. Πρέπει να επιμείνουμε σ' αυτό. Όταν το λέμε φαίνεται λογικό. Όταν όμως αναλογιστούμε τις δυσκολίες και τον κόπο, που χρειάζεται ο αγώνας αυτός, γίνεται ζήτημα πίστης και θέλησης. Αυτά είναι δική μας ευθύνη, για να μη γίνουμε θύτες του εαυτού μας.

Όσο για την οικονομική ανάπτυξη που τόσα θυσιάσαμε και τόσο θυσιαστήκαμε γι' αυτή, ας μην τη θεωρούμε πανάκεια. Οι παππούδες μας ήταν πλούσιοι μέσα στη φτώχεια τους κι εμείς φτωχοί μέσα στον πλούτο μας. Πλούτος δεν είναι μόνο οι τραπεζικές αλλά και οι ψυχικές καταθέσεις. **Οι παππούδες μας ήξεραν να μοιράζουν εμείς κατανέμουμε. Το πρώτο είναι αρμοδιότητα ψυχής, το δεύτερο αριθμητικής**. Μ' αυτό θέλουμε να πούμε πως με την αριθμητική μόνο δεν προάγεται η ποιότητα της ζωής. **Πρέπει να βάλουμε κάτι από την ψυχή μας, για να πάψουμε να λέμε πως κάθε τού ανθρώπου επιστημονική επιτυχία δε φέρνει αναγκαίως την ευτυχία.**

(14 Νοεμβρίου 1985)

(Από το βιβλίο του Σαράντου Ι. Καργάκου: «Προβληματισμοί – ένας διάλογος με τους νέους.» Τόμος Ε΄, GUTENBERG – ΑΘΗΝΑ 1997)

(Πηγή ηλ. κειμένου: orp.gr)